

**SERIE
MOORDE
NAARS**

Jef Vermassen

**SERIE
MOORDE
NAARS**

Monsters
bestaan niet,
of toch?

Aan mijn allerliefste vrouw Vera.

Aan mijn vier lieve dochters en hun respectievelijke partners en mijn
acht parels van kleinkinderen.

INHOUD

Inleiding	9
-----------	---

DEEL 1

1. Als doden een verslaving wordt	19
2. Stille getuigen liegen niet	27
3. Profiling: hoe seriemoord uitgroeide tot een volwaardig wetenschappelijk studieobject	52
4. Seriemoordenaars verschillen grondig van massamoordenaars en spreekkillers	72
5. De meeste seriemoordenaars zijn psychopaten	83
6. Een minderheid van de seriemoordenaars is psychotisch	112
7. Van ontluikingsfase tot zelfovergave: een parcours van stijgende onvrede	135
8. De rituelen van de seriemoordenaar	143
9. Vrouwelijke seriemoordenaars	154
10. Verschillen tussen georganiseerde en niet-georganiseerde seriemoordenaars	172
11. Sedentaire en zwervende seriemoordenaars	213
12. Vaak een voorkeur voor één type slachtoffers	229
13. Seriemoordenaars die niet alleen handelen	267
14. Waarom moorden seriemoordenaars?	280

DEEL 2

1. Kim De Gelder, de seriemoordenaar die massamoordenaar werd	309
2. Ronald Janssen, de seriemoordenaar met het dubbelleven	399
3. Renaud Hardy, de parkinsonmoordenaar	491
4. Stephaan Du Lion, de moordende glazenwasser	539
Slotbedenking	581
Bibliografie	585
Dankwoord	595

INLEIDING

Dit boek handelt over de meest kwaadaardige boze wezens op aarde: seriemoordenaars. Je vraagt je misschien af hoe ik ertoe gekomen ben om precies hierover een gans boek te schrijven. Uiteindelijk gaat het toch maar om een klein segment van de misdaad. Dat is juist. Maar de gevolgen van seriemoordenaars hun wandaden hebben zo'n grote maatschappelijke impact dat ze een tijdlang een ganse samenleving kunnen beroeren en verlammen.

Neem nu de serie- en massamoordenaar Kim De Gelder. Als je ziet wat een berg bloemen, beertjes en briefjes er na de meervoudige gruwelmoord in het Dendermondse kinderdagverblijf Fabeltjesland door eenvoudige mensen op de moordlocatie werden achtergelaten, besef je hoeveel mensen zich geraakt en gekwetst voelden. De eenvoudige boodschapjes waarin anonieme burgers van hier en daar hun medeleven wilden uiten, tonen aan dat rouw ook een collectief gebeuren kan zijn.

Mag ik je even meenemen naar miljoenenstad New York? Daar joeg één enkele haatdragende burger zijn medeburgers zestien jaar lang angst aan met zijn zelfgemaakte bommen. Die verborg hij onder meer in de rugleuning van cinemazetels. De invloed van één enkele seriedoder op zijn omgeving mag niet worden onderschat. De gecreëerde angst vanwege één enkele maatschappijvijand is als een olievlek die steeds verder uitdeint. De mensen worden banger en banger omdat eigenlijk iedereen slachtoffer kan worden. Als de politie de dader maar niet te pakken krijgt, vertaalt de

maatschappelijke onrust zich in collectieve boosheid.

De intense studie van dit soort misdaden heeft mij geleerd dat de rauwe werkelijkheid nog veel pijnlijker is dan de sensatie waarmee deze thematiek overspoeld wordt. Sommigen van deze aartsgevaarlijke moordenaars worden als vedetten aanbeden en op een piëdestal geplaatst. Een deel van het publiek adoreert deze gevoelloze tijdbommen. Hopelijk kan de objectieve doorlichting van deze egotrippers leiden tot een juister en waarachtiger beeldvorming van deze niets of niemand ontziende criminelen.

De vraag waardoor zij zo geworden zijn, lijkt mij minstens even interessant als de daden zelf die uit hun perverse fantasiewereld ontsproten zijn. Ik ben op mijn hoede voor het verwijt dat sommigen mij zullen maken en mij als medeplichtig zullen beschouwen aan de sensatiezucht die aan dit onderwerp vastkleeft. Het is moeilijk om de deviante persoonlijkheid van deze daders in beeld te brengen zonder hun gepleegde misdaden te beschrijven. Gevoelige lezers zullen heel zeker moeten slikken bij het vernemen van zoveel, op het eerste gezicht onbegrijpelijke en haast niet te geloven taferelen. Sorry daarvoor als sommige passages je in de war brengen. Deze verhalen worden niet vermeld en verteld omwille van de daaraan verbonden sensationele aspecten. Eigenlijk maken ze deel uit van de waarheidsvinding waarnaar we op zoek zijn.

De titel van dit boek is niet toevallig in de vraagvorm gesteld. In mijn vorige boeken heb ik er mij herhaaldelijk van gedistantieerd dat men mensen die de meest onmenselijke misdaden hebben gepleegd tot 'beesten' herleidt. Ik blijf erbij dat dit een belediging is aan het adres van de dieren. De hogere zoogdieren en in nog meerdere mate de mensapen met uitzondering van de chimpansees doden hun soortgenoten niet. De menselijke motieven om dit wel te doen zijn typisch menselijk. De hoofdmotieven zoals haat en wraak hebben niets met dierlijk gedrag te maken.

Wat dan met het verwijt dat ze geen mensen maar monsters zijn? Ook daarvan heb ik mij altijd gedistantieerd met als argument dat monsters niet bestaan. Ik blijf daarbij, maar het zijn juist verschillende seriemoordenaars die zichzelf monsters noemen. Als symbolisch woordgebruik kan dit tellen. Een veelzeggend voorbeeld is David Berkowitz die beter bekend is onder de naam 'Son of Sam'. In een

van zijn brieven die hij op de plaats delict achterliet stond te lezen: 'Ik voel mij een buitenstaander. Ik zit op een andere golflengte dan andere mensen. Ik ben geprogrammeerd om te doden... Ik ben het monster'. Als bevestiging van zijn monsterlijke overtuiging sloot hij zijn brieven af met de titel 'Mister Monster'.

Het valt niet te ontkennen dat we allemaal frustraties en mentale kwetsuren oplopen in het leven. In onze contacten met andere mensen stuiten wij regelmatig op vervelende hinderpalen. Het zijn kleine of grote tegenslagen die wij moeten proberen een plaats te geven in het leven. Waar het kan, trachten we die negatieve ervaringen enigszins te relativiseren. Hoe dan ook trachten we een positieve ingesteldheid te behouden naar de wereld toe en naar andere mensen. Dat is een deugddoend levenselixir dat we niet willen inruilen voor bitterheid en rancune.

Seriemoordenaars doen dat wel. Tegenslagen worden door hen opgeklopt en de schuldigen zijn sowieso de anderen. Vanuit hun groot ego en hun narcistische kwetsbaarheid ontwikkelen zij een groeiende haat tegen bepaalde mensen of groepen van mensen waarop ze zich fixeren. In de loop der jaren wordt die haat systematisch uitvergroot en omvat die uiteindelijk de ganse samenleving die als vijandig wordt ervaren. Hun ontkiemende haat neemt steeds grotere proporties aan. Uiteindelijk wordt het een dwanggedachte, zo ondraaglijk drukkend op hun gemoed dat ze nog slechts één verwachtingspatroon hebben, namelijk zich wreken voor al dat zogenaamde onrecht waarvan zij vinden dat zij het slachtoffer zijn. Vanuit dat egocentrische gezichtsveld verklaren zij de oorlog aan de maatschappij.

Deze thematiek is totaal anders dan wanneer iemand in een hoogoplopende ruzie gedurende een paar minuten die geenszins in zijn leven passen, zijn zelfbeheersing verliest en zijn partner om het leven brengt. Deze partnerdoder heeft iets ergs gedaan dat onherstelbaar is. Maar desondanks heeft hij nog tal van menselijke kenmerken die overeenstemmende gelijkenissen tonen met onszelf. Precies daarom zal hij ooit terug opgenomen worden in de menselijke samenleving.

De categorie van seriële mensendoders waar het in dit boek over gaat zijn zo anders dan een doorsnee mens dat je je afvraagt of zij soms van een andere planeet afkomstig zijn. Was het maar zo, dan konden we hen terugsturen en het gevaar was geweken. Voor een

antwoord op de vraag waarom ze zo onherkenbaar anders zijn geworden, wil ik op zoek gaan naar een zo correct en genuanceerd mogelijk antwoord.

Allemaal weten wij dat er seriemoordenaars bestaan. We kennen het woord, maar daarom niet de juiste invulling van wat dat precies betekent. ‘Seriemoord’ is een gemediatiseerd begrip met alle gevolgen van dien. Vele mensen vormen zich een beeld dat gebaseerd is op bijvoorbeeld een welbepaalde film die ze gezien hebben. Hannibal Lecter of een vergelijkbare andere film-misdadiger beschouwen zij dan als het prototype van de seriemoordenaar. Zij vergeten hierbij dat het om een fictieve thriller gaat die voor een groot stuk afwijkt van de realiteit. Hannibal wordt in de film *The Silence of the Lambs* voorgesteld als een geniale man. Zo groeit het idee dat alle seriemoordenaars superverstandig zouden zijn. Wat een foutieve voorstelling! Er zijn er uiteraard die beschikken over een hoge intelligentie, zoals Ed Kemper. Hij had een IQ van honderdveertig. Toch blijven dit uitzonderingen. Het is evenmin zo dat zoals in de film jonge FBI-agenten op dergelijke zware jongens worden losgelaten om hen te ondervragen en op de rooster te leggen. Ook dit is een totaal foute zienswijze.

De bedoeling van dit boek is onder meer om het gemediatiseerde beeld van de seriemoordenaar naast ons neer te leggen en dit te vervangen door een meer wetenschappelijk verantwoord onderzoeksresultaat van dit verontrustend maatschappelijk probleem.

Het heeft geduurd tot in de jaren zeventig van de twintigste eeuw voor het woord ‘seriemoord’ voor het eerst werd gebruikt. Tot het moment dat Robert Ressler, een vooraanstaand FBI-profiler, dit woord had uitgevonden, bestond er geen afzonderlijke aanduiding van dit soort misdadigers. Deze typische soort meervoudige moordenaars werden onder één noemer gerangschikt samen met de masamoordenaars. Dat was een weinig genuanceerde en op de keper beschouwd onjuiste benaming bij gebrek aan beter. Er bestaat immers een duidelijk verschil tussen deze beide soorten moordenaars. Dit licht ik graag nader toe in het eerste deel van dit boek.

Op een internationaal congres in 2005 in de VS maakte men de afspraak om van seriemoord te spreken wanneer een dader minimaal twee levensdelicten heeft gepleegd op twee verschillende plaatsen

en op twee verschillende momenten. Dit is de reden waarom bijvoorbeeld Ronald Janssen en Kim De Gelder als seriemoordenaars kunnen gekwalificeerd worden.

Naar het einde toe van de twintigste eeuw nam voornamelijk in de Verenigde Staten het aantal seriemoorden aanzienlijk toe. Daardoor ontstond maatschappelijke onrust. Dat ongenoegen bereikte uiteindelijk de leidende politici van dat ogenblik. Zij konden niets anders dan inpikken op de verzuchtingen van de samenleving en proberen het probleem grondig aan te pakken. Dit is de reden waarom de topspecialisten van de FBI naar diverse gevangenis in de VS gestuurd werden om met veroordeelde seriemoordenaars te gaan praten en zo een beter zicht te krijgen op hun deviante persoonlijkheid.

Het is in die periode en op basis van die nieuwe ervaringen dat Roy Hazelwood, die een vooraanstaand FBI-profiler was, op het idee kwam om de seriemoordenaars in te delen in twee hoofdcategorieën. Enerzijds de georganiseerde seriedoders en anderzijds de ongeorganiseerde. Het kan een louter theoretische denkoefening lijken, maar dat is het zeker niet. Op basis van die indeling konden de speurders die concreet op zoek waren naar een bepaalde seriemoordenaar al een deel van de verdachten onderaan de verdachtenlijst zetten. Beide soorten serial killers hebben immers een totaal verschillend profiel zoals ik nader zal toelichten in het eerste deel van dit boek.

Parallel met dit alles ontstond er ook een nieuw beroep, namelijk dat van profiler. Dit zijn wetenschappers die een psychologisch profiel opstellen van een onbekende dader. Let wel: een profiler gaat nooit concreet op zoek om de dader te vinden en te vatten. Dit is het werk van de speurders. Wat hij doet is de voornaamste kenmerken noteren die van toepassing zijn op de dader van een reeks moorden die gepleegd zijn en die bepaalde identieke kenmerken vertonen. Profilers trachten de persoonlijkheid van de dader te doorgronden en alle nuttige eigenschappen te ontleden en te noteren. Een profiler zal ook veel aandacht besteden aan de details van de nagelaten sporen, de ‘stille getuigen’ op en rond het lichaam van het slachtoffer.

Roy Hazelwood, voor wie ik ontzettend grote bewondering heb, is een van de topspecialisten van de FBI. Hij is helaas een paar maanden voor het verschijnen van dit boek gestorven en dit op het ogenblik dat ik hem de opdracht wou geven om in een moord, waarvan

het slachtoffer al tien jaar spoorloos is, een profielonderzoek te doen. Deze top profiler gaf jaren terug twee uiteenzettingen van drie dagen in ons land. Ik had het grote geluk deze driedaagse tot tweemaal toe te mogen meemaken. De tweede maal dat hij naar België kwam, had ik kunnen bekomen dat zijn uiteenzetting werd gericht op advocaten en magistraten. Ik heb zelden zoveel geleerd in zo weinig tijd.

Omdat het ritueel van een seriemoordenaar zo belangrijk is, zal hieraan in dit boek heel wat aandacht besteed worden. Een ritueel bestaat uit alle daden die de dader heeft gesteld die niet strikt noodzakelijk zijn om een mens te doden. Het zijn daden die hij ter plaatse stelt op dwangmatige wijze en die uiting geven aan de fantasmen die hij in zijn hoofd heeft. Als een seriemoordenaar op de plaats van het misdrijf een boodschap nalaat, wat alweer een onderdeel is van zijn ritueel handelen, is dit een geschenk uit de hemel voor de speurders en de profilers. Aan de hand daarvan kan men veel gemakkelijker nagaan wat voor een persoonlijkheid de doder heeft. Haatboodschappen zijn zeer interessant om te ontleden.

Wat nog aan bod komt is het onderscheid tussen mannelijke en vrouwelijke seriemoordenaars. Mannelijke seriemoordenaars hebben dikwijls een seksueel motief. Vrouwelijke seriemoordenaars hebben het vooral op geld gemunt. De bekendste Nederlandse seriemoordenaar is Goeie Mie. Zij heeft deze lieflijke naam te danken aan het feit dat zij zich in een eerste onschuldige fase van haar leven jarenlang inzette voor haar burens en mensen in nood hielp. De biotoop waarin zij haar leven doorbracht tot op het moment dat zij werd ontmaskerd is de Nederlandse stad Leiden. Je zal ongetwijfeld even verrast opkijken wanneer je zal merken dat er in deze stad een gedenkplaat is aangebracht ter nagedachtenis van deze merkwaardige seriemoordenaar.

Een totaal aparte groep serial killers die het ontleden waard zijn, betreft de medische seriemoordenaars. Het zijn zowel artsen als leden van het verplegend personeel die hun medisch beroep als dekmantel gebruiken om hun eigen patiënten om het leven te brengen. Sommigen zijn zo schijnheilig sluw dat ze erin slagen decennia aan een stuk hun vervelende of financieel welstellende patiënten om het leven te brengen.

In deel twee van het boek besteden we aandacht aan seriemoordenaars van eigen bodem. Ik heb het voorrecht gekend om gedurende

meer dan een halve eeuw als burgerlijke partij in contact te komen met Vlaamse seriemoordenaars. Ik had het voorrecht om als strafpleiter hun dossiers te bestuderen. Als betrokken partij kon ik deelnemen aan hun proces, wat zeer nuttige informatie opleverde. Omdat ik bang ben dat al deze interessante informatie zou verloren gaan in de plooiën van de tijd heb ik ervoor gekozen alle beschikbare informatie neer te schrijven. Zo kan deze niet meer verloren gaan. Uit de reeks van seriemoorden waarin ik als advocaat betrokken was heb ik de meest interessante dossiers geselecteerd om ze uitvoerig te commentariëren. De uitgebreide kennis die ik mocht opdoen aan de hand van deze dossiers wil ik delen met mijn lezers voor wie de literatuur van dit boek hopelijk een wetenschappelijke verrijking mag zijn.

DEEL 1

1. ALS DODEN EEN VERSLAVING WORDT

Seriemoordenaars zijn verslaafd aan het doden van mensen. Dat is de reden waarom ze er niet meer mee kunnen stoppen. Omdat zij erg emotiearm of zelfs totaal emotioneel zijn, hebben hun misdaden geen gevoelsmatige impact op hen.

Ik wil die stelling toch wel even corrigeren en nuanceren. Wat zij missen, zijn positieve gevoelens zoals medeleven en medelijden. Over negatieve gevoelens beschikken ze des te meer. Haat en wrok zijn in veel gevallen hun hoofdmotieven. Het zijn die emoties die hen aansporen hun geviseerde slachtoffers te doden. In vele gevallen worden ze voordien ook nog gefolterd. Hun haat en wrok zijn zo overweldigend dat ze onbeheersbaar worden. Doden wordt het ventiel waarlangs zij hun frustraties lozen. Als de ondraaglijke overdruk is verdwenen, komen ze heel even tot relatieve rust. Men noemt dit de afkoelingsfase. Na zekere tijd begint de druk echter opnieuw te stijgen. Het verlangen tot doden wordt groter en weerom overheersend. Hun vorige misdaad was in die zin onbevredigend dat de gepleegde feiten nooit in overeenstemming zijn met hun fantasmen.

Doorgaans heeft de seriedoder-in-wording alvorens hij tot werkelijke daden overgaat reeds geruime tijd gefantaseerd over het type slachtoffer wiens dood hem de meeste bevrediging zal geven. Een heteroseksuele dader zal eerder geobsedeerd zijn door jonge, aantrekkelijke vrouwen, terwijl de homo droomt van frisse knapen. Biseksuele daders doden soms mannen afgewisseld met vrouwen.

Maar om het even naar wie hun voorkeur uitgaat, hebben ze alleszins één gemeenschappelijk kenmerk: ze zijn allen verslaafd. Ze zijn zodanig afhankelijk geworden van de drug 'doden' dat ze niet meer zonder kunnen. Zelden of nooit stoppen ze uit zichzelf. Wanneer de politie hen te dicht op de hielen komt en zij dit gevaar beseffen, kan

het zijn dat ze heel even ophouden met doden. Zo ontstaan er tussen twee moorden ‘afkoelingsperiodes’. Gezien hun verslaving zullen ze echter na enige tijd opnieuw beginnen.

Sommigen trachten de dans te ontspringen door hun moordterrein te verplaatsen. Ze wijken uit naar een ander gebied, maar ook daar zullen ze binnen de kortste keren hun verfoeilijke praktijken verderzetten. De verslaving houdt de dader zodanig in haar greep dat hij uiteindelijk niet meer kan stoppen met doden. Hij wordt volledig opgezogen door zijn eigen obsessie. Daardoor wordt hij dwangmatig van de ene moord naar de andere gedreven.

GEWOONTEVORMING LEIDT NAAR ROEKELOOSHEID

Opvallend is ook dat de intervallen tussen de diverse misdaden doorgaans steeds korter worden. Zoals een drugsverslaafde snakt hij naar het volgende shot dat hij niet meer missen kan. Omdat die verslaving hem zodanig in de ban houdt, zal hij soms maanden, ja zelfs jaren doorgaan met moorden.

Een ander aspect waarmee men rekening moet houden, is de gewoontevorming die ontstaat. Daardoor verzwakt het effect van hun misdrijven. Dus moet de dosis worden opgedreven. Dat heeft tot gevolg dat de tijdsduur tussen twee shots steeds korter wordt. Het ritme neemt zienderogen toe, net zoals de risico's die hij neemt. Overtuigd dat hij veel slimmer is dan de horde speurders die achter hem aan zit, neemt hij nog meer risico. Daardoor begint hij uiteindelijk zodanig zware fouten te maken dat hij zichzelf verraadt. Het verlangen om te doden is zo overheersend, dat daders soms nonchalant worden. In die fase worden ze overmoedig: ‘Zie je wel dat ik de politie te snel af ben? Ze zitten mij steeds korter op de hielen en toch kunnen ze mij niet pakken!’ Zo redeneren ze en dit geeft hen een bijkomende kick bovenop de basiskick van het doden zelf.

Die overmoed die de Grieken tweeduizend jaar geleden al ‘hybris’ noemden, gaat overheulen naar roekeloosheid. Ze laten meer en meer steken vallen, waardoor ze uiteindelijk gevat kunnen worden. Maar intussen zijn er soms vele onschuldige mensen gedood. Ook al is het leed immens groot, de seriemoordenaar staat hier niet bij stil. Het

zal hem worst wezen. Voor hem gaat het tenslotte toch maar om wegwerpwezens.

Wat als een seriemoordenaar plots ophoudt met doden?

Het gebeurt nu en dan dat zo een misdadiger er van vandaag op morgen plotseling mee ophoudt. In dat geval staat men voor een raadsel. De speurders die op zoek zijn naar deze ongrijpbare misdadiger, zitten met de handen in het haar. Wat kan er toch gebeurd zijn? Ook het verontwaardigde publiek begint vanaf nu volop te gissen. De ene veronderstelling volgt de andere op, soms tot in het absurde toe. Een dergelijke speurtocht naar de ware reden van het plotse oponthoud kan geruime tijd duren, net zoals de zoektocht naar de dader zelf.

Sommige serial killers slagen erin nooit gepakt te worden, ondanks de vele inspanningen die de politiediensten zich getroosten. Jack the Ripper is daar een sprekend voorbeeld van. In een erg korte periode vermoordde deze beruchte seriemoordenaar en organenrover in de Londense wijk Whitechapel vijf prostituees. Op 31 augustus 1888 pleegde hij zijn eerste moord. De laatst gekende moordaanslag dateert van 9 november van datzelfde jaar. Dat betekent dat hij amper twee en een halve maand actief is geweest als seriemoordenaar. Hoewel die misdrijven dateren van eind negentiende eeuw, zoeken amateur-detectives nog steeds vruchteloos naar de reden waarom hij er plots mee opgehouden is en waarom hij, voor zover we weten, nooit meer herbegon.

DE RAADSELS ROND JACK THE RIPPER

Omtrent het raadselachtige personage van Jack the Ripper zijn er zoveel vraagtekens waarop na anderhalve eeuw nog steeds geen antwoorden zijn gevonden. Zelfs zijn werkelijke naam is tot op vandaag niet eens gekend. In nog geen drie maanden tijd is de seriedoder zonder gezicht en zonder naam erin geslaagd om wellicht de meest mysterieuze seriemoordenaar uit de misdaadgeschiedenis te worden.

Toen men het dode lichaam van zijn eerste slachtoffer ontdekte, stelde men vast dat de hals van Mary Ann Nichols was doorgesneden. Tijdens de inwendige lijkschouwing die plaatsvond in het mortuarium, stelde de wetsarts vast dat de ingewanden waren verwijderd.

Het verontruste publiek was amper bekomen van de shock toen er kort daarop een tweede slachtoffer werd ontdekt. Het lijk van Annie Chapman werd gevonden in de achtertuin van een huis in een krottenwijk. Ook haar ingewanden, inbegrepen de baarmoeder, waren verwijderd en gedrapeerd over een van haar schouders. Haar zakken waren geledigd en de inhoud ervan was op een merkwaardig rituele wijze gerangschikt rond het lijk.

De angst die zich meester had gemaakt van de inwoners van Whitechapel nam nog toe toen op 30 september 1888 in één nacht twee prostituees werden gedood.

Om de paniek van de bevolking wat te sussen, ontstond na die vondst de grootste zoekactie uit de geschiedenis van Londen. Helaas leverde die niets op. De laatstgekende moord van Jack the Ripper dateert van 9 november, de 24-jarige prostituee Mary Jane Kelly. In tegenstelling tot de vier andere slachtoffers werd zij om het leven gebracht in haar eigen armzalige kamer. Haar keel was zo diep doorsneden dat het hoofd nog amper aan het lichaam vasthing. Zoals bij sommige van zijn andere slachtoffers sneed hij ook hier de uterus weg. De neus en de borsten waren afgesneden, net zoals een van haar handen. Die stopte hij in de open buikwonde. Repen vlees waren weggesneden uit haar bovenbenen.

Net voor hij in één nacht tijd twee moorden na elkaar pleegde, ontving de redactie van het Central News Agency een merkwaardige brief. Die was ondertekend met de naam *Jack the Ripper*. Nog steeds is er geen zekerheid wie die schuilnaam heeft bedacht. Is hij effectief van de moordenaar afkomstig, of werd hij uitgevonden door een lugubere grappenmaker?

Wie alleszins overtuigd was van de laatste hypothese, was het detectivekorps van Scotland Yard dat zich destijds met dit dossier inliet. In de merkwaardige brief staat één bijzonder eigenaardige zin: 'Ik heb de pik op hoeren en zal pas stoppen met ze open te rijten tot ik mijn hart heb gelucht.'

Los van de vraag of de auteur van de zinsnede de dader zelf is of iemand totaal anders, kan er uit die woorden alleszins een en ander afgeleid worden. Het is ongetwijfeld iemand die iets afweet van de problematiek van 'seriemoord', want de zinsnede geeft perfect de denkwereld weer van een haatdragende seriemoordenaar. Jack the

Ripper moet inderdaad een pik hebben gehad op prostituees. Het is duidelijk dat hij deze categorie van gemarginaliseerde vrouwen haatte uit het diepste van zijn ziel.

Had hij misschien ooit een nare ervaring met een van die straatmadelieven? Werd hij mogelijk door een van hen besmet met een venerische ziekte? We weten het niet. In die legendarisch geworden zin raakt de schrijver hoe dan ook het kernprobleem van een seriemoordenaar aan – hij is bezeten door haat en wil die luchten door te moorden. Tot dusver onderstreept dit de hypothese dat het wel degelijk de moordenaar zelf is die de geheimzinnige brief heeft neergepend. Maar of de bewering ermee te zullen ophouden wanneer zijn haat geblust is, afkomstig is uit het brein van de dader, lijkt dan weer een meer twijfelachtige veronderstelling.

Van spontaan stoppen is doorgaans geen sprake. De voorspelling dat hij er op een dag vrijwillig zal mee ophouden is contradictorisch met de denk- en handelwijze van een doorsnee seriedoder. Die denkt nu eenmaal niet aan ophouden. Het dwangmatig verlangen om ermee door te gaan is daarvoor veel te groot. In de toekomst neemt dit juist toe, in plaats van te beslissen dat hij er genoeg van heeft en er dus mee wil ophouden. Vrijwillig stoppen is erg uitzonderlijk. De meeste seriemoordenaars doen er juist alles aan om te kunnen blijven moorden, in plaats van er op een dag vrijwillig de brui aan te geven.

Gezien die tegenstrijdigheid zullen we dus wellicht nooit met zekerheid kunnen zeggen wie de ware auteur is van de onopgehelderde brief die midden in de vijfvoudige moordreeks van 1888 in het Central News Agency in Londen werd gedeponneerd. Net zoals we niet weten wat de echte naam is van de agressieve seriemoordenaar, weten we evenmin waarom er abrupt een einde kwam aan die afschuwelijke reeks prostitutie moorden in de rosse buurt van Londen. De kans is ook bijzonder groot dat we voor altijd in het duister zullen blijven tasten.

Het is alleszins een feit dat het grote publiek nog altijd gefascineerd is door het met mist omgeven personage van die onbekende moordenaar. In het Verenigd Koninkrijk zijn er intussen verschillende verenigingen van amateurspeurders opgericht. Die houden zich in hun vrije tijd volop bezig met het zoeken naar de ware identiteit van Jack the Ripper. Er is zelfs een toeristische wandeltocht uitgestippeld

langsheen de locaties waar hij zijn slachtoffers vermoordde.

In 2008 werd er in Londen een hele expositie opgezet waarbij al wat op Jack the Ripper betrekking had aan het publiek werd voorgelegd. Op verzoek van de krant *Het Laatste Nieuws*, die mijn mening over de inhoud van de tentoonstelling wou kennen, heb ik ze persoonlijk bezocht. Op de eerste plaats was ik erg verrast over het hoge aantal bezoekers. Bij die gelegenheid werden ook tal van boeken te koop aangeboden. Daarin trachtten heel wat auteurs elk een tipje van de sluier op te lichten. Alleszins is het publiek in de loop der jaren steeds meer in de ban geraakt van dit onopgeloste mysterie.

Rond de persoonlijkheid van Jack the Ripper hangt een waas van veronderstellingen. Op basis van de typische verwondingen en het verwijderen van organen uit het lichaam van de slachtoffers leiden sommigen af dat hij een slager moet geweest zijn, of misschien wel een chirurg. Men baseert zich op de anatomisch precieze manier waarop deze dader de lichamen van zijn slachtoffers zo respectloos verminkte. Nadat hij hun buik had opengesneden ging hij ervandoor met bepaalde organen, zoals de baarmoeder. Het is duidelijk dat die voor hem een seksuele betekenis hadden en deel uitmaakten van zijn vast ritueel. Hij nam alleszins grote risico's door zijn tijd te nemen om hun lichamen zo vreselijk toe te takelen en zijn immense agressie op die manier af te reageren.

Waar hij woonde is evenmin geweten. Het is wel duidelijk dat hij zijn weg wist in de Londense prostitutiebuurt. Die stegen en straten waren op het einde van de negentiende eeuw weliswaar gehuld in duisternis, je moet toch enigszins vertrouwd zijn met deze lugubere omgeving om telkens te ontkomen zonder ooit ontmaskerd te worden.

Alle onbeantwoorde vragen prikkelen de fantasie van zoveel nieuwsgierige burgers. Zij hebben er alleszins voor gezorgd dat Jack the Ripper de meest gekende seriemoordenaar aller tijden is geworden. En het ziet er naar uit dat het mysterie wellicht nooit uitgeklaard zal worden.

OP ZOEK NAAR DE WARE REDEN WAAROM SERIEMOORDENAARS PLOTS STOPPEN MET MOORDEN

Het lijkt een nuttige denkoefening om de diverse mogelijkheden onder de loep te houden waarom dergelijke daders soms onverwacht ophouden met moorden. Een van de meest vooropgestelde veronderstellingen is dat hij zelfmoord pleegde. Toch is dit volgens mij de minst waarschijnlijke hypothese. Seriemoordenaars zijn doorgaans narcistische egotrippers. Eigenlijk houden zij maar van één persoon op aarde en dat zijn zijzelf. Als die sterft, is althans volgens henzelf het heelal zijn middelpunt kwijt. Hun eigenliefde is immers ontzettend groot. Het leven van anderen is voor hen van geen tel, maar hun eigen leven is bijzonder belangrijk. De praktijk wijst uit dat er zeer weinig seriemoordenaars zijn die door zelfdoding om het leven komen, precies door die typisch narcistisch gekleurde persoonlijkheidskenmerken.

Een meer acceptabele reden is dat zo een dader op een bepaald moment voor een ander minder zwaar misdrijf in de cel is beland. Heel wat seriemoordenaars beperken zich niet tot het doden van mensen. Zij kennen geen scrupules. Ze zijn zo gewetenloos dat niets hen kan tegenhouden om in de tussentijd ook andere soorten, minder erge misdrijven te plegen. Wanneer men er geen punt van maakt om de ene medemens na de andere te liquideren, is er ook geen reden om zich voor het overige voorbeeldig te gedragen. Wat zou hen ervan weerhouden om zich tussen twee moorden door ook schuldig te maken aan andere wandaden als die kans zich voordoet? Als ze daarbij toevallig betrapt worden en toerekeningsvatbaar verklaard worden, volgt er een proces. De kans is reëel dat zij daarbij een effectieve gevangenisstraf oplopen. Tijdens hun gevangenisverblijf worden hun moordacties noodgedwongen tijdelijk opgeschort. Eens de straf ten einde is, zullen ze vrij vlug hun duistere praktijken hernemen. Maar intussen heeft de samenleving toch even de kans gehad om op adem te komen. Het kan natuurlijk ook zijn dat zij tijdens het ondergaan van hun vrijheidsstraf overlijden. Daardoor komt er uiteraard automatisch een einde aan de reeks moorden die ze al hebben begaan.

De mogelijkheid bestaat ook dat een dolgedraaide seriedoder niet in de gevangenis terecht komt, maar in het psychiatrisch circuit. Sommigen van hen kennen regelmatig psychotische opstoten. Daardoor gaan ze soms zo zwaar uit de bocht dat een opname in een psychiatrische kliniek tijdelijk of zelfs blijvend aan de orde is. Om die reden kan er aan een reeks moorden, die doorgaans plaatsvinden binnen een bepaalde regio, tijdelijk of zelfs definitief een einde komen. De reeds opgesomde mogelijkheden die een reeks opeenvolgende moorden tot stilstand brengen zijn en blijven echter vrij uitzonderlijk.

Meer voorkomend is het fenomeen van de seriemoordenaar die plots zijn jachtgebied verplaatst. Hij wordt op een bepaald moment erg verontrust door de berichten in de media, waarbij gemeld wordt dat men de gezochte dader bijna te pakken heeft. Die onrust en angst kunnen zo overheersend worden dat de gezochte serial killer beslist om zijn omgeving te ontvluchten en zich op een totaal andere plaats te vestigen. Daardoor verdwijnt hij automatisch uit de picture. Vermits niemand hem daar kent, kan hij met een gerust gemoed opnieuw aan de slag.

Als een seriemoordenaar zijn oorspronkelijke woonplaats verlaat en verhuist naar een andere regio, komen de moorden in zijn oorspronkelijke woongebied automatisch tot stilstand. Parallel hiermee gebeurt het regelmatig dat in zijn nieuw jachtgebied plots een reeks opeenvolgende moorden wordt gepleegd. Het kan ook zijn dat de seriemoordenaar beroepshalve de opdracht krijgt zich naar andere plaatsen te begeven.

De algehele conclusie is dat men bijzonder voorzichtig dient te zijn met het zoeken naar veronderstellingen wanneer een reeks moorden plots wordt afgebroken. De kans dat men zich vergist in de oorzaak ervan is bijzonder groot. Door geloof te hechten aan een bepaalde, maar foutieve hypothese wordt het lopende onderzoek soms in een totaal verkeerde richting georiënteerd. De enige die daar voordeel uit put, is de seriemoordenaar zelf. Die lacht in zijn vuistje, want hij kan intussen rustig verdergaan met zijn gruwelijke praktijken.

2. STILLE GETUIGEN LIEGEN NIET

Niet alle seriemoordenaars worden uiteindelijk gevat. De Zodiac Killer is de bijnaam voor de man die eind jaren zestig in Californië minstens vijf, maar mogelijk dertig mensen vermoordde. Ondanks de boodschappen die hij naliet in cryptische tekens, waaronder ook het zodiacsymbool, werd hij nooit ontmaskerd. Een even beroemd voorbeeld uit de negentiende eeuw is de voormelde Jack the Ripper, wiens identiteit altijd onbekend bleef.

Niettemin slaagt men er meestal toch in om seriemoordenaars te arresteren en dat lukt de voorbije decennia nog beter dan vroeger. Om dat te kunnen doen, moeten politie en justitie zorgvuldig en met kennis van zaken te werk gaan. Cruciaal is ook dat de politiediensten binnen een brede regio rond de feiten goed samenwerken en informatie uitwisselen.

Uiterst belangrijk in de zoektocht naar de identiteit van de seriemoordenaar zijn de ‘stille getuigen’: wat men vindt op de moordlocatie, wat het lijk van het slachtoffer vertelt, wie het slachtoffer was, wat er kan blijken uit een wedersamenstelling en – *last* maar zeker niet *least* – welke informatie het DNA dat op de plaats van de misdaad wordt aangetroffen, kan opleveren.

DE MOORDLOCATIE IS EEN SCHATKAMER VOL NUTTIGE GEGEVENS

Hoe langer een serial killer op de crime scene aanwezig blijft, hoe groter de kans dat hij heel wat sporen achterlaat die nuttige informatie opleveren voor de speurders. Wanneer de politie-inspecteurs naderhand ter plaatse komen, zullen zowel zij als de specialisten van het labo de misdaadlocatie met de grootste aandacht onderzoeken. Hierbij brengen zij uiterst minutieus alle sporen in kaart die zij terugvinden in de omgeving van het slachtoffer. Elk detail dat ze aantreffen heeft belang. Ook de sporen op het gedode lichaam zelf zijn uiterst belangrijk. In deze initiële fase van het gerechtelijk onderzoek wordt doorgaans een wetsarts aangesteld. Die zal doorgaans zowel een uitwendige als inwendige lijkschouwing verrichten. Op basis van al die onderzoeksresultaten komt men niet alleen de juiste doodsoorzaak

te weten. De daden die de moordenaar ter plaatse stelde alsook de voorwerpen waarvan hij gebruikmaakte, verschaffen nuttige informatie over zijn persoonlijkheid.

Wanneer alle slachtoffers van eenzelfde moordenaar doelbewust op een goed zichtbare plaats en bij voorkeur langs de openbare weg worden gedumpt in een ontorende houding, is dit een belangrijk aanwijzing. Ze zullen weinig of niet gekleed zijn. Hun geslachtsdelen worden blootgesteld aan publieke blikken. Het gebeurt regelmatig dat de dader na het overlijden van het slachtoffer nog verminkingen aanbrengt. Vermits het slachtoffer op dat ogenblik al overleden is, maken deze geen deel uit van de moord op zich. Wel verraden ze de geagiteerdheid van de dader die zich onvoldoende heeft kunnen beheersen. Het aanbrengen van de verwondingen wijst erop dat de dader zijn agressie niet de baas kon. Meestal hebben dergelijke kwetsuren een seksuele ondertoon: tepels worden weggesneden, borsten worden verwijderd en in de vagina worden soms voorwerpen ingebracht. Allemaal uitingen van minachting en seksuele frustratie.

Er zijn er ook die hun agressie letterlijk verwoorden in berichten die ze nalaten. Scheldwoorden als verpakking van hun ongebreidelde haatgevoelens en boosheid.

Wanneer daarentegen het lichaam zorgvuldig werd ingepakt met een warm deken en op die manier werd begraven, wijst dit op een emotionele band tussen dader en slachtoffer. Bijna altijd gaat het om een familielid of iemand uit de directe omgeving. Meestal is het de vader of in mindere mate de moeder die het eigen kind heeft gedood. Naderhand wordt deze dader of daderes overstelpt door schuldgevoelens en berouw. Men krijgt het niet over zijn hart om het slachtoffer naakt in de grond te stoppen. Het lijk omhullen met warme kledij, wat geen enkel praktisch nut heeft, getuigt van directe betrokkenheid en zelfs van een zekere graad van genegenheid.

Wanneer duidelijk blijkt dat het slachtoffer na de moord werd verplaatst, heeft de dader ongetwijfeld de intentie gehad om zijn misdaad te camoufleren. Heel dikwijls wordt het stoffelijk overschot dan overgebracht naar een locatie die de dader goed kent en waar hij zich veilig voelt. Hij weet dat hij het slachtoffer op die welbepaalde plaats rustig en ongestoord kan verbergen. Doorgaans is dat een verlaten plek waar de kans om betrapt te worden bijzonder klein is.

Wanneer een dader zijn slachtoffer op de plaats delict achterlaat, maar dankzij de stille getuigen wordt aangetoond dat hij een tijdlang bij het dode slachtoffer heeft verbleven, is dit ook een belangrijke aanwijzing. Het gebeurt dat de dader nog een geschreven bericht achterlaat op het lichaam van zijn slachtoffer, of dat hij ter plaatse masturbeert of een grote boodschap nalaat. Wat kan daaruit worden afgeleid? Feit is dat hij niet gehaast was om zich te verwijderen van de plaats delict nadat hij de feiten had gepleegd. Hij heeft dus doelbewust risico's genomen, terwijl het de logica is dat een dader zich zo spoedig mogelijk uit de voeten maakt om niet gezien of verraden te worden. Wanneer de moordenaar zich veroorlooft geruime tijd ter plaatse te blijven na het plegen van de moord, wil dit zeggen dat hij de locatie goed kent. Hij kan daar rustig zijn misdrijf plegen zonder groot risico om tijdens zijn daad gestoord of verontrust te worden.

Het slachtoffer naakt achterlaten is misschien een oplossing om te voorkomen dat het geïdentificeerd wordt, zo redeneren sommige daders. Alle kledij wordt zorgvuldig verwijderd. Het lichaam wordt ontdaan van alle persoonlijke voorwerpen zoals ringen, polshorloge en bril. Daarna wordt het begraven of alleszins zo vlug en zo goed mogelijk verborgen. Meestal gaat het om een ondiepe kuil of een bergplaats van haastig bij elkaar geraapte takken en bladeren tussen het struikgewas. Dit wijst erop dat de dader gehaast was. Hij was wellicht bang om betrapt te worden. Na de feiten wou hij zich alleszins zo snel mogelijk uit de voeten maken. Hoogstwaarschijnlijk was hij niet vertrouwd met de omgeving.

Een dader die de plaatsgesteldheid wel degelijk kent, zal zich uiteraard meer op zijn gemak voelen. Als men te maken heeft met een georganiseerde seriemoordenaar, zal die er meestal alles aan doen om de moordlocatie achteraf zorgvuldig te controleren en de voor hem erg vervelende sporen op te ruimen. Dit is zeker het geval wanneer hij weet dat het een relatief veilige plek is waar hij normaal niet verontrust zal worden. In dat geval kan hij rustig zijn tijd nemen. Dit is te merken aan het beperkt aantal sporen dat hij nalaat. Hij is op zijn hoede omdat hij beseft dat hoe meer sporen er terug te vinden zijn, hoe meer men hierdoor over zijn persoonlijkheid te weten komt.

Hoe meer sporen er op en rond het dode lichaam worden aangetroffen, hoe groter de kans dat die kunnen bijdragen tot de

identificatie van de gezochte persoon. Zeer terecht beschouwt de bekende FBI-profiler Robert Ressler de moordlocatie als een schatkamer. Een leek zal sommige teruggevonden sporen totaal onbelangrijk vinden. Voor een geroutineerde speurder daarentegen kunnen ze een openbaring inhouden.

Verderop in dit boek zal ik ruim aandacht besteden aan de diverse prostitutie moorden die de Oostenrijkse seriemoordenaar Jack Unterweger heeft gepleegd. Toen men de lijken van zijn slachtoffers aantroef, stelde men vast dat ze allemaal op hun buik lagen. Rond hun hals was een wurgkoord aanwezig. Hun handen lagen op hun rug met de handpalmen naar boven – een weinigzeggend detail voor niet-deskundigen die daar geen aandacht aan besteden. Voor wie echter vertrouwd is met moordonderzoeken, is dit een erg belangrijk detail. De houding van de handen wijst erop dat zij wellicht anaal verkracht werden. En dat is dan weer geen onbelangrijk detail.

ELK GEVONDEN VOORWERP KAN BELANGRIJK ZIJN

Omdat stille getuigen cruciaal kunnen zijn, is het belangrijk om elk gevonden voorwerp op de crime scene te onderzoeken.

De Amerikaanse seriemoordenaar David Carpenter verkrachtte en vermoordde tussen 1979 en 1981 minstens tien vrouwen in Californië. Het duurde een tijd eer de politiediensten hem op het spoor kwamen, hoewel hij al een strafblad had van seksuele misdrijven. Toen de politiediensten een lijst opstelden van alle mogelijke verdachten voor de eerste moorden, werd Carpenter van die lijst geschrapt. Men had de archieven van de reclassering onderzocht. Daaruit bleek dat hij blijkbaar in hechtenis zat, wat echter onjuist was. In de staat Californië was hij immers vrijgelaten om een federale straf te ondergaan. Hij was intussen op vrije voeten in afwachting van die federale straf. Officieel zat hij zogezegd opgesloten. Daardoor was de politie misleid.

Maar er was een detail dat hem later zuur opbrak. Na de tweede moord die hij had gepleegd, was op de plaats delict een bril gevonden. Die had glazen van een zelden voorkomende sterkte. Men was overtuigd dat die bril toebehoorde aan de moordenaar, vermits die

niet deel uitmaakte van de bezittingen van het slachtoffer. Op basis van die vondst werden alle opticiens in de omgeving gecontacteerd. Zo ontdekten de speurders dat het een montuur betrof van een speciaal soort bril die gedetineerden in de gevangenis konden kopen. Tragisch genoeg had de betrokken opticien het e-mailbericht dat de sheriff had rondgestuurd, waarin hij vroeg naar de mogelijke verkoper van de ‘gevangenisbril’, niet gelezen. Had hij dit wel gedaan, dan was Carpenter al vlugger aangehouden en had hij geen verdere moorden meer kunnen plegen.

MENSELIJKE GETUIGEN ZIJN NIET ALTIJD BETROUWBAAR

In mijn strafpleidooien omschrijf ik dergelijke sporen of aanwijzingen dikwijls als de ‘stille getuigen’. Het verschil met menselijke getuigen is dat stille getuigen nooit liegen. Mensen daarentegen kunnen dit wel. Ze kunnen zich ook vergissen. De gegevens van een nummerplaat hebben ze bijvoorbeeld in de haast fout gelezen of niet correct genoteerd. De beschrijving van een vluchtende dader strookt maar ten dele met de werkelijkheid. Het kan zijn dat ze die misschien maar een fractie van een seconde en vaag hebben gezien. Een paar details zijn hun duidelijk. Volstrekt van goede wil fantaseren ze er details bij. Zulke onjuistheden kunnen een belangrijke hinderpaal zijn bij de zoektocht naar de moordenaar. Ze kunnen het onderzoek totaal in de war sturen of er een andere richting aan geven.

Ooit verdedigde ik een zwarte man. Hij werd ervan beschuldigd op klaarlichte dag zijn buurvrouw te hebben vermoord. Ze werd op brutale wijze om het leven gebracht in haar eigen woning. Dat het om een agressieve dader ging was duidelijk, hij had ingehakt op haar lichaam. De bloedsporen hingen tot op het plafond.

Een buurman werd verhoord. Wat hij vertelde leek zo nuttig dat hij al onmiddellijk als kroongetuige werd beschouwd. Hij herinnerde zich precies dat hij omstreeks het tijdstip van de moord een man door hun haag had zien kruipen. Het ging om de afsluiting tussen de tuin van het slachtoffer en die van een andere buurman, mijn cliënt. Onze zogezegde kroongetuige legde een uitgebreide verklaring af.

Wanneer het echter ging om de persoonsbeschrijving van de

vluchtende moordenaar, ging het ineens minder vlot. Hij wist te melden dat het een man betrof die een rode pullover droeg. Dat hij niet vermeldde dat het om een 'zwarte' man ging, leek mij bijzonder merkwaardig. Als er iets de aandacht had getrokken, indien de vluchtende dader mijn cliënt was geweest, dan zou het wel zijn donkere huidskleur geweest zijn. Indien die persoon een witte man was geweest, lijkt het logisch dat het detail van zijn huidskleur niet zou vermeld zijn. Maar in deze buurt woonde er maar één zwarte man. Het is onmogelijk dat dit niet zou zijn opgevallen.

Ook al bleef de getuige beweren dat die zwarte mijnheer de dader was, had hij nooit melding gemaakt van dit ontzettend belangrijk detail. Op grond van andere aanwijzingen werd mijn cliënt, die gedurende het hele onderzoek zijn onschuld staande hield, buiten vervolging gesteld. Tot op heden is de ware dader niet gevonden.

Het is duidelijk dat wanneer mensen zich vergissen, dit niet noodzakelijk opzettelijk hoeft te zijn. Vergissingen zijn altijd mogelijk. De gevolgen hiervan kunnen echter catastrofaal zijn voor degene die niets met de feiten te maken heeft, maar desondanks als dader wordt omschreven.

In sommige cursussen psychologie wordt in dit verband verwezen naar een universiteitsprof die buiten medeweten van zijn studenten een proefproject had uitgewerkt. Midden in de les liet hij een onbekende het auditorium binnenstormen. Vliegensvlug gaf die de prof, die deed alsof hij erg geschrokken was, een paar klappen. Daarna verdween hij even vlug als hij gekomen was. Toen iedereen wat bekomen was, stelde de professor voor dat alle studenten een nota zouden opstellen met vermelding van alle mogelijke details die ze hadden opgemerkt. Dit zou een nuttige informatiebron kunnen zijn voor de politiediensten waarbij hun professor klacht wenste in te dienen.

Het ware doel van deze eenvoudige proef was de betrouwbaarheid van getuigen na te gaan. De aanwezige studenten werden geacht allemaal directe getuigen te zijn en gezien hun opleiding in de rechten voldoende competent om de werkelijkheid juist weer te geven en niet te gaan fantaseren. Het resultaat was erg verrassend. De kledij van de indringer had blijkbaar alle kleuren van de regenboog als je de geschreven verklaringen erop nalas. Voor de een had hij een bril

op, iemand anders beschreef in detail zijn haarkleur, terwijl andere studenten bij hoog en bij laag volhielden dat hij kaal was. Even groot was de verwarring over het al dan niet hebben van snor en baard.

Ik beschik nog over een ander voorbeeld, dat ons aanspoort meer geloof te hechten aan stille getuigen dan aan menselijke verklaringen. Dit voorbeeld handelt ook over universiteitsprofessoren. Enkele profen in de rechten zijn in de VS op het idee gekomen om in samenwerking met hun studenten betwistbare dossiers die geleid hebben tot de doodstraf opnieuw onder de loep te nemen. Een onderdeel van dit onderzoek bestond uit het controleren van destijds onder ede afgelegde getuigenverklaringen. Ik herinner mij dat een bepaalde veroordeling volledig gesteund was op een onverwachte vaststelling van een getuige. Die werd met overtuiging afgelegd en was blijkbaar voor geen enkele betwisting vatbaar.

De ontkrachting van deze schijnbaar onfeilbare verklaring heeft geleid tot een herzieningsprocedure en een vrijspraak. Tijdens het eerste proces van jaren voordien had een zogenaamde onbeoordeelde witte getuige de zwarte dader aangeduid. Hij had hem duidelijk herkend. De veroordeelde, die intussen al jaren zat te wachten op zijn executie, hield nog steeds zijn onschuld staande. Hij beweerde dat hij nooit op de plaats van het bewuste delict was geweest. De kroongetuige daarentegen hield vol dat er geen enkele twijfel bestond: dit was de ware dader en niemand anders. De jury geloofde hem. Deze verklaring kwam zo overtuigend over dat enkel en alleen op basis hiervan de ten onrechte veroordeelde in de dodengang van de gevangenis terecht kwam in afwachting van zijn nakende executie.

In het nieuw gevoerde onderzoek werd veel aandacht besteed aan de cruciale verklaring van de rechtstreekse getuige van weleer. Wat bleek nu? Hij kon de moord onmogelijk hebben zien gebeuren. Zijn zicht werd belemmerd door een stalen poort. Men vroeg zich af of die hindernis er ook al was op het moment van de feiten. Dit bleek wel degelijk het geval te zijn. Nu het sluitstuk van het eerste proces onderuit werd gehaald, kreeg de veroordeelde de kans zich tijdens een tweede proces te verdedigen. De rechtzetting van deze grove vergissing heeft geleid tot de vrijspraak.

HET DODE LICHAAM SPREEKT EEN EIGEN TAAL

Net zoals een dood lichaam soms de identificatie van het slachtoffer mogelijk maakt, kan het ook helpen om de dader op het spoor te komen. Als die een seksueel motief heeft, wat dikwijls zo is in geval van seriemoord, is de kans reëel dat men sperma kan terugvinden. Sluwe misdadigers zullen uiteraard een condoom gebruiken. Op die manier proberen ze hun DNA geheim te houden. Toch gebeurt het regelmatig dat er ongewild enkele druppels sperma op het lichaam of de kledij van het slachtoffer terechtkomen wanneer de dader het condoom verwijderd. De Belgische seriemoordenaar Stephaan Du Lion doodde op het einde van de twintigste eeuw een viertal vrouwen. Op de binnenzijde van de dij van een van zijn slachtoffers werd een minieme hoeveelheid sperma aangetroffen. Toen hij jaren later een diefstal pleegde, werd het teruggevonden DNA van hem in de databank opgeslagen. Dit werd vergeleken met andere DNA-resultaten. Op die manier kwam er een match uit van dit beperkte misdrijf en een van zijn gepleegde moorden. Op basis daarvan werd hij aangehouden en bekende hij uiteindelijk vier moorden te hebben gepleegd.

Niet alleen sperma wordt regelmatig aangetroffen op het lijk van een vermoorde persoon, maar ook haartjes die de dader achterlaat kunnen hem verraden. Nadat Ronald Janssen Annick Van Uytzel had vermoord, had hij haar zorgvuldig ingepakt om daarna naakt in het water van het Albertkanaal te droppen. Daarvoor had hij haar verschillende keren zorgvuldig gewassen in de hoop geen enkel spoor van zichzelf na te laten. Toch trof men na grondig onderzoek een haartje van hem aan op het lichaam van het slachtoffer. Helaas kwam dit door onzorgvuldigheid van de rechercheurs niet in het strafdossier terecht. Indien dit wel gebeurd was, had men hem vroeger kunnen vatten. Zijn naam kwam voor op de lijst van mogelijke verdachten van deze gruwelijke moord. Ten gevolge van deze onbegrijpelijke slordigheid van de speurders kreeg Janssen de kans om nog twee andere mensen te doden.

WAT LEERT HET DUMPEN VAN HET LIJK ONS?

Via het gebruikte materiaal waarin een waterlijk wordt gewikkeld, kan in bepaalde gevallen de dader gevonden worden. Wanneer op verschillende plaatsen lijken worden gevonden die op dezelfde manier met hetzelfde materiaal en bijvoorbeeld met dezelfde soort knoop zijn vastgebonden en ingewikkeld, kan men weten dat het om dezelfde dader gaat. Het kan gaan om veelgebruikt materiaal dat echter door de dader op een speciale manier wordt aangebracht. In zijn boek *Jachtgebied* haalt John Leake een voorbeeld aan van een meisje dat in een steeg werd gevonden. Ze was in zeildoek gewikkeld. Het merkwaardige was dat de dader een constructie had gemaakt van ijzeren klerhangers. Hij had ze uit elkaar gedraaid en met elkaar verbonden om ze daarna weer in elkaar te draaien. Op die manier had hij een soort ketting ontworpen. De haken waren allemaal in dezelfde richting gekeerd, behalve aan de uiteinden. Daar zat een haak omgekeerd, waarmee de ketting kon vastgemaakt worden. Dit was een vreemdsoortige manier om een zeil vast te binden. Het was alleszins erg tijdrovend en veel minder handig dan plakband of een stuk touw.

Vermits de dader geen praktische reden had om het slachtoffer op die manier te verpakken, betekent dit dat de keten van de klerhangers die hij had ontworpen voor hem een speciale en wellicht symbolische betekenis moest hebben. Het gebruik van een gewoon touw, in plaats van die merkwaardig zelfontworpen soort ketting van draden, zou veel eenvoudiger geweest zijn en minstens even efficiënt. Er kon maar één reden zijn: het maakte deel uit van zijn persoonlijke handtekening en sloot aan bij zijn wellicht al dikwijls geofende fantasie.

Vaak hoopt een dader dat het lijk van zijn slachtoffer niet gauw of helemaal niet gevonden wordt. De ontbinding van het lichaam kan er dan voor zorgen dat bepaalde sporen vanzelf verdwijnen. Hoe dan ook hoopt de moordenaar dat de tijd in zijn voordeel speelt. Wanneer een slachtoffer kort na het overlijden wordt teruggevonden, kan dit soms voor een onverwachte doorbraak zorgen. In dat geval zijn de sporen nog tamelijk vers, wat betekent dat men de identiteit snel kan achterhalen en de doodsoorzaak vrij gemakkelijk kan reconstrueren.

Wanneer na een zekere tijd een deel van de sporen verdwenen is, zijn er nog altijd eventuele tatoeages en littekens. Dit zijn nuttige elementen, net als vroeger opgelopen breuken. Die kunnen via röntgenfoto's historische momenten uit het leven van het slachtoffer in beeld brengen. DNA is en blijft uiteraard een van de belangrijkste herkenningstekens, maar ook het gebit van het slachtoffer kan nuttige informatie verschaffen. Zelfs als de dader justitie te slim af wil zijn en het dode lichaam verbrandt, zijn niet automatisch alle sporen verdwenen. Zelfs bij een verkoold lijk kan DNA uit beenderresten worden gedistilleerd.

TANDEN ZIJN BELANGRIJKE GETUIGEN

Andere belangrijke sporen die soms door daders worden nagelaten zijn bijtanden. Als men die terugvindt op het lichaam van het overleden slachtoffer, is dit een bijzonder belangrijk gegeven. Meestal komen die voor op seksueel geladen lichaamsdelen zoals borsten en in de omgeving van de vagina. Soms vindt men die ook op dijen en armen.

Deze merkwaardige sporen leren ons iets over de persoonlijkheid van de dader. Er is alleszins een seksueel motief aanwezig. Het gaat om een impulsieve dader die zijn agressie niet kon beheersen. Als men erin slaagt een match te vinden tussen de bijtsporen op het dode lichaam en het gebit van een verdachte, wordt het voor de moordenaar erg moeilijk of zelfs onmogelijk om te blijven ontkennen. Ook al hebben de speurders voordien bij manier van spreken hun tanden stukgebeten op het dichtgeslibde onderzoek, de vergelijking van de bijtanden en de vorm van het gebit van de dader kunnen elke twijfel uitsluiten. Zelfs als de ontmaskerde moordenaar halsstarrig en tegen het zonlicht in blijft ontkennen, bieden bijtanden doorgaans voldoende zekerheid om hem schuldig te verklaren en te veroordelen. Meteen kan men besluiten dat men te maken heeft met een gepatenteerde leugenaar.

Van de andere kant kunnen ook de tanden van gevonden slachtoffers veel informatie verschaffen wanneer het gaat om onbekenden voor de politie. Een goed verzorgd gebit zegt iets over de persoonlijkheid en de levenswijze van de eigenaar ervan. Integendeel verraden

verwaarloosde tanden een eerder marginale of armoedige levenssituatie. Ook de leeftijd van het slachtoffer kan men zo vrij precies achterhalen. Tandenvullingen of ontzenuwde tanden met desgevallend een daarop aangebrachte kroon kunnen zekerheid brengen dat het wel degelijk om een bepaalde persoon gaat. Dit is zeker en vast belangrijk wanneer men al ernstige vermoedens heeft wie de vermiste persoon zou kunnen zijn.

Eind juni 2003 verscheen in diverse kranten een oproep die gericht was tot alle Belgische tandartsen. Op dat ogenblik waren door houthakkers drie lichamen gevonden op het militair domein van Kapellen in de provincie Antwerpen. Twee van de drie gevonden slachtoffers hadden blijkbaar tijdens hun leven dure tandheelkundige ingrepen ondergaan. Een van hen was een dertiger. Volgens de vrijgegeven informatie van het Openbaar Ministerie had die een fijne spleetvormige opening tussen de bovenste voortanden. Omdat men volkomen in het duister tastte bij de identificatiepoging van de drie teruggevonden lijken, deed het parket via de media een oproep aan alle tandartsen van het land. Misschien kon een van hen het raadsel via de opgeslagen professionele computergegevens helpen oplossen, medische dossiers vormen immers dikwijls een nuttige databank. In dit dossier werden alle gebiteigenschappen, zoals verkleuringen van bepaalde snijtanden, composietvullingen en aangebrachte bruggen en diastemen, openbaar gemaakt in de hoop het slachtoffer te identificeren.

EEN BAND HEBBEN MET HET SLACHTOFFER IS EEN RISICO

Een seriemoordenaar maakt zichzelf bijzonder verdacht wanneer hij mensen om het leven brengt die hij persoonlijk kent. Het komt erop aan slachtoffers uit te kiezen met wie hij geen enkele relatie heeft en die hij helemaal niet kent, zodat men haast onmogelijk een verband kan leggen tussen dader en slachtoffer. Is het slachtoffer een familielid, een bekende, een collega of een buur van de dader, dan wordt de kans groter dat de politie een link kan leggen.

Een treffend voorbeeld van hoe een moordenaar zichzelf kan verraden door de band met zijn slachtoffer, is dat van Carmine Calabro.

Geen seriemoordenaar, wel een moordenaar, maar het verhaal toont goed aan hoe onvoorzichtig het voor een dader is om een slachtoffer te maken in zijn nabijheid.

Calabro's slachtoffer was de 26-jarige Francine Elveson, een lerares uit The Bronx in New York. De moord was gepleegd op het dak van het appartementsgebouw waar zij woonde. Uit het gevoerde buurtonderzoek bleek dat Francine niet gegild had toen ze werd overvallen. Ze had blijkbaar ook geen verzet gepleegd tegen haar toekomstige moordenaar. Dus was de kans groot dat Calabro haar kende, al was het maar van zien. Dit kon verder afgeleid worden uit het gebrek aan verweerwonden op het lichaam van zijn slachtoffer. Er werd ook geen nagelvuil teruggevonden dat mogelijks van de dader afkomstig was. Als er een strubbeling of gevecht had plaatsgevonden, was de kans groot dat Francine haar moordenaar had gekrabd. Dit was hier niet het geval.

Wellicht hadden de feiten reeds om zeven uur 's morgens plaatsgevonden. Dit was immers het uur waarop Francine naar haar werk ging. Men veronderstelde dat de dader Francine op de trap was tegengekomen. Daardoor ging men ervan uit dat hij daar woonde of daar werkte of op zijn minst bekend was met de plaats. Alleszins moest hij er de weg weten, want hij had haar meegenomen naar het dakterras nadat hij haar op de trap had aangevallen. Het feit dat hij het risico had genomen om haar mee naar boven te nemen en daar te vermoorden, wijst erop dat hij het gebouw goed kende en dus niet bevreesd was dat hij op de moordlocatie door iemand zou verrast worden.

De feiten op zich waren gruwelijk. Een tot dan toe onbekende dader had haar gewurgd. Hij had het eerst geprobeerd met zijn blote handen, maar uiteindelijk had hij gebruikgemaakt van het handvat van haar handtas. Deze manier van werken wees erop dat hij geen moordwapen bij zich had. Hierdoor was hij genoodzaakt zich te behelpen met de handtasriem die van het slachtoffer zelf afkomstig was – een duidelijke aanwijzing dat men hoogstwaarschijnlijk met een niet-georganiseerde moordenaar te maken had. Een georganiseerde dader zou ongetwijfeld zijn moordwapen bij zich hebben gehad.

Deze moordenaar was duidelijk erg agressief en impulsief tekeergegaan. Tijdens de autopsie werd vastgesteld dat beide kaken van de

vrouw gebroken waren, net zoals haar neus. Ook het gebit was ernstig toetgetakeld: diverse tanden waren uitgeslagen. Haar polsen had hij aan elkaar vastgeknoopt, net als haar enkels. Daarvoor gebruikte hij haar eigen nylonkousen. Niet alleen de talrijke verminkingen en slagen, maar ook de neergeschreven teksten op haar lichaam toonden aan dat de dader haat en woede koesterde ten overstaan van zijn slachtoffer. Op de buik van Francine Elveson had hij *'Fuck you'* geschreven. Dat hij zich duidelijk superieur voelde, blijkt vooral uit de woorden die hij aan de binnenzijde van haar dijen had neergekrast. Daarvoor had hij gebruikgemaakt van een stift die hij had weggegrist uit haar handtas. Zijn uitdagende tekst ter attentie van de speurders luidde: *'You can't stop me.'*

Het was duidelijk dat hij niet alleen het slachtoffer en de politie-beambten viseerde. Uit de kwetsende manier waarop hij het dode lichaam van zijn slachtoffer achterliet, bleek duidelijk dat hij het eveneens gemunt had op de samenleving. Die wou hij choqueren. Van verbergen was geen sprake, hij wou het lichaam van het slachtoffer net etaleren.

Zelfs na de moord was hij niet gehaast om de plaats delict te verlaten. Integendeel, hij nam nog de tijd om zijn grote boodschap na te laten. Uiteindelijk bedekte hij zijn uitwerpselen met enkele kledingstukken van het slachtoffer. Ook werden op het lichaam sporen van sperma teruggevonden. Dit alles wijst erop hoezeer hij zich veilig had gevoeld op de plaats delict. De moord was uiteindelijk gebeurd in het trappenhuis op de overloop bovenaan het gebouw.

De patholoog-anatoom die de autopsie uitvoerde, stelde vast dat haar kaak, haar jukbeenderen en ook haar neus op verschillende plaatsen gebroken waren. Heel wat tanden waren losgeslagen. Ze bevonden zich los in haar mond. Daarenboven was ze met haar armen en benen aan de balustrade vastgebonden. Hiervoor had de dader haar eigen ceintuur en nylonkousen gebruikt. Het etaleren van het lijk vond plaats nadat ze reeds overleden was – nog maar eens een teken dat hij zich duidelijk op zijn gemak voelde. Haar tepels had hij afgesneden en los op haar borsten gelegd. Ook deze verminkingen werden toegebracht na het overlijden van het slachtoffer. Haar slipje had hij over haar hoofd getrokken om haar gezicht te bedekken. Dit laatste kon erop wijzen dat de dader het slachtoffer persoonlijk

kende. In zo'n geval verbergen of bewerken zij het gezicht om het onpersoonlijk te maken. De confrontatie met de blik van het gedode slachtoffer is voor de meeste moordenaars ondraaglijk, vandaar het uitwissen van persoonlijke gezichtskenmerken. Haar gouden hanger-tje had hij meegenomen als souvenir, als een trofee. Het was vastgehecht aan haar kettinkje en had de vorm van de Hebreeuwse letter chai, een geluksteken.

In de hoop het gerechtelijk onderzoek vooruit te helpen, werd door de onderzoekers een beroep gedaan op de ervaren FBI-profiler John Douglas. Er werd hem gevraagd een psychologische profiel-schets op te stellen. Op basis van zijn ruime praktische ervaring en zijn jarenlang opgebouwd wetenschappelijk inzicht kwam hij tot de conclusie dat deze wurger de plaats waar hij zijn misdrijf pleegde vrij goed kende. Hij leek helemaal niet gehaast te zijn geweest. Het viel op dat heel wat van de daden die hij ter plaatse stelde, niet strikt noodzakelijk waren om het slachtoffer te doden. Zij maakten deel uit van zijn ritueel en sloten aan bij zijn fantasmen. Zo had hij de oorbellen van de vrouw losgerukt en als een soort versiering langs beide zijden van haar gelaat geëtaled. Hij moet zich erg op zijn gemak hebben gevoeld, vermits hij zelfs de tijd nam om die uitdagende boodschappen neer te schrijven. Als hoogtepunt van zijn onbeheersbare agressie had hij talrijke beten toegebracht in de billen van Francine. Ook waren er over haar hele lichaam verschillende ondiepe inkervingen aangebracht. Dit gebeurde wellicht met een klein zakmes.

Uit diverse sporen kon worden afgeleid dat men hier te doen had met een sadistische misdadiger. De verminkingen wezen voluit in die richting. In haar vagina had hij een paraplu geduwd, alsook een pen. Tussen het schaamhaar vond men een kam terug. Duidelijke aanwijzingen dat het een seksueel geobsedeerde misdadiger betrof. Volgens profiler Douglas had de moordenaar hoogstwaarschijnlijk last van erectiestoornissen, wat hij als erg vernederend beschouwde. Vandaar dat hij het dichtgevouwen regenscherm in haar lichaam stak als surrogaat van zijn penis. Veelzeggend was de vaststelling dat er geen sperma in haar vagina werd aangetroffen, maar wel op haar lichaam. De dader had dus duidelijk gemasturbeerd. Van penetratie met de penis was geen sprake. Hij was dus zeker niet op zoek geweest naar intiem contact met zijn slachtoffer.

Op basis van al die vele nagelaten sporen kon besloten worden dat men te maken had met een niet-georganiseerde seriemoordenaar. Indien hij tot het georganiseerde type had behoord, had hij ongetwijfeld zijn wurgkoord bij zich gehad, terwijl hij nu noodgedwongen aangewezen was op voorwerpen die hij ter plaatse vond, zoals de riem van haar handtas. Hetzelfde geldt voor de stift waarmee hij zijn boodschappen neerschreef en die hij uit haar handtas had weggenomen.

Een spoor kan ook misleidend zijn. In de lijkzak waarmee Francine was overgebracht naar het mortuarium werd toevallig een haar van een zwarte man aangetroffen. Dat kon erop duiden dat de moordenaar een zwarte man was. Nochtans bleek uit de profielstudie van John Douglas dat het hoogstwaarschijnlijk om een witte dader moest gaan. Het slachtoffer was wit en bijna altijd wordt een wit slachtoffer gedood door een witte seriemoordenaar. Naderhand zou echter blijken dat de lijkzak voordien gebruikt was voor het transport van een ander lijk van een zwarte man. Daarna was de zak blijkbaar niet volledig schoongemaakt zoals het hoort. Het was de autopsieafdeling van de FBI die hier nauwgezet procedureonderzoek had laten doen en dit belangrijk detail had ontdekt.

Er werd tijd noch werk gespaard om de mysterieuze dader te pakken te krijgen. In totaal werden ongeveer tweeduizend mensen ondervraagd, onder wie gewezen psychiatrische patiënten, gekende zedendelinquenten en alle inwoners uit de buurt. Het geschrift van de boodschappen op het lichaam werd vergeleken met dat van mogelijke verdachte inwoners uit The Bronx. De politie sprak natuurlijk ook met alle inwoners van het appartement. Ook de vader van Carmine Calabro, die in het appartementsblok woonde, werd gehoord door de speurders. Bij die gelegenheid had hij meegedeeld dat zijn zoon Carmine in een psychiatrische inrichting verbleef. De politie schrapte Carmine daarom op dat moment van de verdachtenlijst, hij had immers een alibi.

Later namen rechercheurs echter contact op met dat psychiatrisch ziekenhuis. Zij kwamen te weten dat de beveiliging ervan veel te wensen overliet. Calabro was de avond voor de moord op Francine gewoon naar buiten gewandeld.

De allergrootste fout van deze moordenaar was dat hij het buurmeisje van zijn vader, die in hetzelfde appartementsblok en zelfs op

dezelfde verdieping woonde, daar ter plaatse had vermoord. Dit heeft ertoe geleid dat men hem uiteindelijk in het vizier kreeg. Eens hij in verdenking was gesteld, doorzochten de speurders zijn kamer. Daar vonden zij grote hoeveelheden bondage- en sm-pornografische documenten. Dertien maanden na de moord werd Calabro eindelijk gearresteerd.

Een tweede flater van Calabro was dat hij bijtwenden had achtergelaten op het lichaam. Na zijn aanhouding werden in het kader van het gerechtelijk onderzoek drie forensische odontologen aangesteld. De drie tandexperts kwamen onafhankelijk van elkaar tot dezelfde conclusie: de bijtwenden hadden een identieke vorm als zijn gebit. Vanaf nu beschikte men over een cruciaal en ontegensprekelijk bewijselement. Dit was niet voor betwisting vatbaar. Die bijtwenden waren de stilzwijgende kroongetuigen die tot zijn veroordeling hebben geleid, ook al bleef hij de feiten gedurende zijn hele proces ontkennen. Hij kreeg levenslang.

Calabro schreef na zijn proces vanuit de gevangenis van New York een brief naar de FBI. In het aprilnummer van het tijdschrift *Psychology Today* was in 1983 een artikel over deze zaak verschenen. Blijkbaar had Calabro dit gelezen en wou hij erop reageren. In zijn brief uitte hij zijn bewondering voor de manier waarop de FBI en de politie van New York de dader (die hij zelf was) hadden kunnen pakken. Hij bleef zijn schuld ontkennen, maar wees er wel op dat ze zich blijkbaar vergist hadden op twee punten. Een daarvan was het haar van de zwarte man in de lijkzak met het lichaam van het slachtoffer. Hij vroeg zich af of de FBI eigenlijk wel op de hoogte was van de aanwezigheid van die haar. Want, zo meende hij, dit was nu net het bewijsmiddel dat hem van alle blaam zou zuiveren.

Ook beweerde hij dat de bijtsporen op het lichaam van Elverson niet naar hem wezen. Tijdens zijn proces was hij vooral door die bijtwenden in het nauw gedreven. Ze kwamen overeen met de vorm van zijn gebit. Nu hij zinnens was beroep aan te tekenen tegen zijn veroordeling, die hij onterecht vond, en het voornaamste bewijs de bijtwenden waren, liet hij al zijn tanden uittrekken. Daardoor zou er in de toekomst geen vergelijking meer mogelijk zijn met zijn gebit. Op de vraag waarom hij dit had gedaan, antwoordde hij dat men hem in het kader van zijn beroepsprocedure niet opnieuw vals zou

kunnen beschuldigen. Daarop liet hij aan de twee vrouwelijke agenten van de afdeling Gedragwetenschappen van de FBI, die naar de gevangenis waren gekomen om met Calabro te praten, zijn tandeloze mond zien. Hij deed dit met de nodige trots in de zin van: 'Nu heb ik jullie te grazen.'

EEN WEDERSAMENSTELLING KAN VEEL LEREN

De wedersamenstelling van een geweldsdelict is een cruciaal onderdeel van het gerechtelijk onderzoek. Het is het toetsingsmoment bij uitstek om het waarheidsgehalte van de tot dan toe afgelegde verklaringen van een verdachte te evalueren en onderling met elkaar te vergelijken.

Aan de beklaagde wordt de kans geboden om gedetailleerd uit te beelden hoe volgens hem de ten laste gelegde feiten werkelijk hebben plaatsgevonden. Het kan gebeuren dat hij bepaalde details, die nochtans belangrijk zijn, vergeten is. Sommige gênante onderdelen van het gebeuren kunnen soms onbewust weggeduwd zijn omdat ze te beschamend zijn of te confronterend.

Als er meerdere beschuldigten worden vervolgd of als er getuigen zijn die elkaar tegenspreken, is de wedersamenstelling het ideale ogenblik om hun verschillende versies met elkaar te toetsen. Nu men zich terug op de plaats van de feiten of op de dumpingplek van het slachtoffer bevindt, kan het geheugen daardoor eventueel opgefrist worden. Door de directe confrontatie met die locatie kan het zijn dat sommige herinneringen terugkeren. Bepaalde herkenningspunten zoals de precieze plaats waar de meubelen of sommige voorwerpen zich toen bevonden, kunnen soms meer klaarheid brengen.

Concrete handelingen stellen in het kader van een reconstructie is totaal anders dan een schriftelijke verklaring laten acteren in een verhoorlokaal. Doorgaans wordt van de wedersamenstelling een filmopname gemaakt. Die is meerzeggend dan een schriftelijk afgelegde verklaring. Die is en blijft een statisch gegeven.

Een belangrijke meerwaarde van een reconstructie is de aanwezigheid van de door de onderzoeksrechter aangestelde experts. Ook de door de verdediging geraadpleegde technische raadslieden mogen hierbij aanwezig zijn. Vanuit hun vakgebied beoordelen zij datgene

wat live wordt uitgebeeld. Als zij het niet eens zijn met wat de beklagde verklaart, of met de versie van de andere deskundigen, kunnen zij voluit in discussie gaan. Het gebeurt regelmatig dat de versie van de beschuldigde(n) niet strookt met bepaalde onweerlegbare wetenschappelijke vaststellingen.

De wedersamenstelling is het ideale moment om te trachten die tegenstrijdigheden uit te klaren. Een dader kan bijvoorbeeld voorhouden dat hij face-to-face werd geconfronteerd met het slachtoffer. Hij beweert dat hij uit zelfverweer slechts één slag toediende op het voorhoofd van het slachtoffer. Onwaar, zegt de wetsarts, want uit de autopsie is gebleken dat de hoofdwonde zich achteraan net boven de hals bevindt. In een dergelijk geval is het overduidelijk dat het slachtoffer langs achter werd aangevallen en zeker niet frontaal. Op die manier wordt de leugenachtige stelling van de beschuldigde onderuitgehaald.

Hoe dikwijls wordt het aantal slagen of steekwonden dat het slachtoffer diende te incasseren niet geminimaliseerd in het kader van een reconstructie? ‘Echt waar, mijnheer de onderzoeksrechter, ik heb maar een enkele keer gestoken. Ik gaf een enkele slag en zeker niet meer dan dat.’ Als je niet beter weet, zou je het blindelings geloven. ‘Vanwaar komen dan die andere negen steekwonden?’ vraagt de patholoog-anatoom. Daar heeft de dader helaas geen verklaring voor. Zijn versie was nochtans met veel overtuiging gebracht, maar is duidelijk leugenachtig.

DE BALLISTICUS BRENGT KLAARHEID

Zijn de moorden gepleegd met een schietwapen, dan kan een ballisticus meer klaarheid brengen. Aan de hand van de vindplaats van de aangetroffen kogelhulzen kan soms een en ander worden afgeleid. Op dit vlak is nochtans voorzichtigheid geboden. Zeker wanneer de perimeter niet onmiddellijk bij aankomst van de politiediensten werd ingesteld, kan het gebeuren dat onbevoegden op de plaats delict hebben rondgelopen. Hulzen kunnen weggeschopt zijn. Ze kunnen ook weggrollen.

Kogelgaten daarentegen geven meer zekerheid. Hetzelfde kan gezegd worden van de kruitsporen. Hoe korter de afstand tussen het

slachtoffer en degene die de kogels afvuurde, hoe geconcentreerder de roetsporen zullen zijn. Wanneer het wapen tegen het lichaam is gedrukt of de kogel alleszins vanop zeer korte afstand werd afgevuurd, heeft men niet alleen een roetzone, maar ook een verbrandingszone. Die wordt veroorzaakt door de gassen die vrijkomen uit de loop van het wapen. Als dergelijke sporen aanwezig zijn, kan de verdachte onmogelijk beweren dat hij vanop enkele meters afstand heeft gevuld.

Wanneer het lichaam van het slachtoffer doorboord is, kan het parcours dat de kogel gevolgd heeft, verduidelijken vanuit welke richting er gevuld werd. Het is een nuttig hulpmiddel om te proberen te reconstrueren waar de schutter zich bevond op het ogenblik van de feiten.

Het is duidelijk dat hoe meer de wetenschap evolueert, hoe moeilijker het voor een dader wordt om zich te blijven vastklampen aan een onware versie van het gebeuren. Deze voorbeelden tonen aan dat er redenen genoeg zijn om in het kader van een gepleegd levensdelict een nauwkeurige wedersamenstelling te houden. Die kan immers bijzonder verrijkende gegevens opleveren in het kader van de waarheidsvinding.

DNA: DE VOORNAAMSTE STILLE GETUIGE

Omstreeks het einde van de twintigste eeuw werd in de VS een belangrijk project opgericht. Hierbij werd getracht om de onschuld aan te tonen van mensen die veroordeeld waren tot de doodstraf of tot een levenslange opsluiting. Vandaar de naam *Innocence Project*. Daarvan maken heel wat advocatencollectieven deel uit. Ze zijn verspreid over het hele grondgebied van de VS. Dankzij hun inzet zijn al honderden vrijspraken bekomen die voornamelijk gebaseerd zijn op onderzoek en heronderzoek van DNA-bewijzen.

DNA is misschien wel de voornaamste stille getuige waarvan in de huidige misdaadonderzoeken gebruik wordt gemaakt. Decennialang kon DNA niet als bewijselement benut worden. Ofwel gaat het om rechterlijke uitspraken die dateren van vóór de ontdekking van DNA, ofwel werd het gebruik van deze opsporingsmethode nog niet aan de bestaande wetgeving toegevoegd. Daardoor zijn heel wat mensen veroordeeld op basis van incorrecte bewijselementen. Het

gaat dan vooral om foute getuigenissen die werden afgelegd in het vooronderzoek of die onder ede werden afgelegd ter zitting. Tal van getuigenissen waren zeer subjectief gekleurd. In sommige gevallen waren ze zelfs volledig leugenachtig.

Het zijn vooral kleinere advocatencollectieven die zich met deze herzieningsdossiers bezighouden. Logischerwijze krijgen de dossiers waarin de doodstraf werd uitgesproken, of alleszins een heel zware gevangenisstraf, voorrang. De advocaten die hierop focussen worden daarvoor niet gesubsidieerd. Zij hebben het moeilijk om de vele rechtsbijstandsvragen te kunnen beantwoorden. De strafrechtadvocaten die zich hierin gespecialiseerd hebben, trachten na een veroordeling die hen twijfelachtig lijkt een herziening van de uitspraak te bekomen. Helaas worden de meeste herzieningen afgewezen, tenzij er DNA-sporen voorhanden zijn. Op basis daarvan moet worden aangetoond dat de veroordeelde niet de dader kan zijn omdat zijn DNA niet matcht met de DNA-sporen die op de plaats delict of op zijn kledij werden teruggevonden.

Daar komt nog bij dat onder het presidentschap van Bill Clinton de mogelijkheden van terdoodveroordeelden om in hoger beroep te gaan aanzienlijk zijn ingeperkt. Wanneer een dossier in hoger beroep is behandeld en men een herziening wil, dan moet men met bewijzen aankomen die nog niet eerder ter sprake kwamen in de procedure. Zo niet, is de herzieningsprocedure al op voorhand gecounterd.

MOORDZAKEN OPLOSSEN VIA ONDERZOEK NAAR HET MANNELIJK Y-CHROMOSOOM

Op 16 maart 1991 wordt de jonge makelaar Ingrid Caecaert brutaal vermoord in haar appartement te Knokke-Heist. De dader laat een bloedspoor met zijn DNA achter op de plaats delict. Maar hoe wel DNA een doeltreffend hulpmiddel is om iemand te identificeren, is de moordenaar van Ingrid nog steeds niet ontmaskerd. De zaak blijft tot op vandaag een groot mysterie en draagt nu al meer dan dertig jaar het label 'cold case', een onopgeloste zaak.

Er blijkt immers geen identieke DNA-match te zijn met misdadigers die gekend zijn bij justitie. DNA is een soort lange barcode die geschreven is in 46 verschillende stukjes, chromosomen genoemd.

De helft van deze stukjes erf je van je vader, de andere helft erf je van je moeder. Hierdoor krijgt elk mens een unieke DNA-samenstelling. Op basis hiervan kan de politie een dader van een moord ontmaskeren, mits deze dader reeds gekend is bij justitie.

Het probleem is dat het DNA van vele moordenaars nog niet gekend is bij justitie. Er is echter één deeltje in het DNA van de man dat wel doorheen de verschillende generaties of doorheen de familiestamboom identiek blijft, en dat is het Y-chromosoom. Dit komt enkel voor bij mannen en wordt bijna intact overgeërfd van vader op zoon.

Aangezien meer dan negentig procent van alle moordenaars in België mannen zijn, is dit interessant voor onopgeloste moordzaken. Als men dus onderzoek kan doen naar het Y-chromosoom dat gevonden wordt (bijvoorbeeld in bloed) op de plaats delict, kunnen cold cases in de toekomst wellicht wel opgelost worden.

Het enige probleem is dat men het Y-DNA vroeger als nutteloos zag, waardoor er geen Y-DNA-databank is opgebouwd. Sinds maart 2024 wordt het Y-DNA wél aangevuld in de databank, naast de standaard DNA-profielen. Daarom moet men op zoek gaan naar mannen rond de plaats delict die de moord willen helpen oplossen door vrijwillig hun Y-chromosoom te geven. Via een grootschalig verwantschapsonderzoek kan men dan alle Y-chromosomen vergelijken met wat men gevonden heeft op de plaats delict. Zo kan men bijvoorbeeld een familielid van de dader vinden, zelfs een achterneef met veertig generaties ertussen, wat met de normale DNA-technieken niet mogelijk is. Het kan de politie helpen om gericht verder te zoeken en via deze weg de uiteindelijke moordenaar te traceren.

Tot voor kort mochten speurders in België echter nog niet gebruikmaken van onderzoek naar het Y-chromosoom om moordzaken op te lossen. De DNA-wet dateerde nog van 1999 en was dus niet aangepast aan de moderne wetenschappelijke evoluties.

Forensisch wetenschapper doctor Sofie Claerhout doet onderzoek naar het Y-chromosoom en vond een manier om dergelijke grootschalige verwantschapsonderzoeken toegankelijker, betrouwbaarder en efficiënter te maken. Haar CSY-onderzoek (Crime Scene-onderzoek via het Y-chromosoom) won verschillende prijzen en kwam dankzij haar wetenschapscommunicatie en publicatieboek *Dader onbekend*.

Het Y-chromosoom als sleutel tot onopgeloste moordzaken ook onder de aandacht van de wetgever. Sinds 1 maart 2024 is er een nieuwe wet aangenomen die DNA-onderzoek op basis van het Y-chromosoom mogelijk maakt in België. Zie ook de website van Sofie Claerhout: www.csy-leuven.be.

27 JAAR TEN ONRECHTE OPGESLOTEN: EEN NACHTMERRIE

Door DNA-tests zijn we vandaag in staat om onterechte veroordelingen te voorkomen of te herstellen.

In 1983 is Michael Green net achttien jaar. Tegen hem loopt een gerechtelijk onderzoek. De betichting luidt: verkrachting en bedreiging. Hij ontkent met klem. Hij schreeuwt het uit dat hij onschuldig is. Toch volgt er niet alleen een proces, maar ook een veroordeling. Zo komt hij terecht in een Texaanse gevangenis. Het leven voor gedetineerden is er bikkelhard. Dit geldt nog meer wanneer de veroordeelde tot het zwarte ras behoort. Alleen al door zijn huidskleur wordt hij in de tijdsgeschiedenis van toen behandeld als een tweederangsburger. Zijn aangetast imago krijgt nog een bijkomende deuk vermits hij de feiten blijft ontkennen, ondanks zijn veroordeling.

Door het gevangenispersoneel wordt hij aanzien als een tegendraadse leugenaar. De aversie van sommige gevangenisbewakers tegen deze dwarsligger is zo groot dat zij het niet kunnen laten om geweld te gebruiken tegen hem. Hij laat zich evenwel niet doen en beantwoordt hun agressie met tegengeweld. Als gewezen bokser kan hij zich gelukkig behoorlijk verdedigen. Hij probeert deze hel te overleven door keihard van zich af te bijten. Maar doordat hij het aandurft zich te verweren, wordt hij extra geïsoleerd door heel wat cipiers. Hun wraak zal zoet zijn. En inderdaad, hij belandt uiteindelijk in de isoleercel, waar hij elf jaar zal doorbrengen. Dit is een onmenselijke uitdaging, ja zelfs een marteling. Op één uur na, waarop hij in totale isolatie op de binnenkoer mag wandelen, verblijft hij de hele dag in zijn troosteloze cel. Hij ziet of hoort niemand. Uiteindelijk leeft hij alleen nog met zichzelf en met de overtuiging dat hij totaal onschuldig is.

Ook al wil niemand hem geloven, hij blijft niet bij de pakken neerzitten. Hij begint boeken te lezen die betrekking hebben op

justitiële dwalingen. Opnieuw bestudeert hij zijn dossier, want hij wil weten waarop zijn veroordeling gesteund is. Echte bewijzen zijn er niet. Er zijn zelfs geen eensluidende vermoedens aanwezig. Integendeel, hij blijkt veroordeeld te zijn tot 75 jaar gevangenisstraf op basis van een enkele line-up. Men plaatste hem tussen een vijftal andere personen. Aan de kroongetuige werd gevraagd de ware dader aan te duiden. Toen deze met de vinger naar hem wees, beseftte hij dat dit hem mogelijks fataal zou worden. Zijn vermoeden bleek juist te zijn, want enkel en alleen op basis van deze vingeraanwijzing is Michael veroordeeld.

Nu hij nog duidelijker inziet hoezeer het dossier rammelt en hoe magere argumenten zijn waarop zijn schuldigverklaring is gebaseerd, motiveert dit hem nog meer om te trachten zijn onschuld aan te tonen. Op dat ogenblik heeft hij amper vijf jaar gevangenisverblijf achter de rug. Hij heeft er nog zeventig te gaan. Schriftelijk neemt hij contact op met diverse strafpleiters. Hij hoopt dat hij er toch eentje zal vinden die hem wil helpen. Helaas vangt hij bot. Geen van de door hem geraadpleegde advocaten gelooft zijn verhaal. Ook zij zijn een voor een overtuigd dat hij schuldig is. Hij kan er maar beter aan doen te bekennen. Dat is de raad die hij te horen krijgt van diverse geconsulteerde raadslieden. Je zou voor minder depressief worden. Zijn wil om te aan te tonen dat hij ten onrechte is veroordeeld houdt hem recht. Hij is van nature een vechter en dus is er geen sprake van opgeven. Vermits niemand hem wil helpen, zal hij die eenzame strijd in zijn eentje verder voeren.

Het millennium is net achter de rug. Michael zit al achttien jaar achter slot en grendel. Het jaar 2001 zal voor hem een keerpunt worden. Op dat ogenblik wordt in Texas de nieuwe DNA-wet goedgekeurd. Vanaf nu zal het wettelijk toegestaan zijn om aan de hand van DNA de schuld of onschuld van een verdachte aan te tonen. Zodra Green dit te weten komt, start hij onmiddellijk een gerechtelijke procedure. Hij dient een bezwaarschrift in waarin hij zorgvuldig al zijn argumenten bij elkaar heeft gepend.

Nu is het wachten op het verloop van deze procedure. Niet minder dan zeven jaar zal het duren alvorens justitie voor het eerst aandacht schenkt aan zijn dossier. Waarom zou men zich haasten om gehoor te geven aan een veroordeelde delinquent zonder enig schuldinzicht?

Nu zijn horizon eindelijk wat aan het opklaren is, daagt er een nieuw probleem op. De overtuigingsstukken, waarop men destijds steunde om hem schuldig te verklaren, zijn die na al die tijd nog bewaard gebleven of werden ze in de loop der jaren vernietigd? Het is opnieuw angstig afwachten. Voor de eerste maal is het lot hem gunstig gezind. Louter toevallig wordt een oude doos teruggevonden waarin het karig bewijsmateriaal bewaard is gebleven. Oef! Voor hetzelfde geld waren deze stukken al lang vernietigd en was de kous meteen af. In dat geval kon hij stilletjes verder wegrotten in zijn cel.

Nu de splinternieuwe DNA-wetgeving eindelijk gestemd is, kan men niet anders dan een DNA-onderzoek instellen. Dankzij deze nieuwe onderzoeksmethode wordt vastgesteld dat zijn DNA niet matcht met dat de dader. Dat Michaels advocaat nu nog meer overtuigd is van zijn onschuld dan voorheen, is een tweede meevaller. Vanaf nu is die bereid voluit zijn vrijlating te bepleiten.

Meester Bob Wicoff, wiens kantoor gevestigd is in Houston, is een gemotiveerd voorvechter in de strijd om gerechtelijke dwalingen ongedaan te maken. Als een bulldog bijt hij zich vast in het dossier. Hij zal niet loslaten voordat het onrecht ongedaan is gemaakt. Na 27 jaar opsluiting komt er eindelijk een einde aan de nachtmerrie. De juridische blunder van weleer wordt ongedaan gemaakt en Green mag als een vrij man de gevangenis verlaten.

Het probleem is echter dat hij op dat ogenblik niet weet waarheen. Als hij ondervindt hoe moeilijk het is te integreren in een vreemde en ongekende maatschappij die in een tijdspanne van drie decennia onherkenbaar veranderd is, beseft hij dat zich nu een tweede nachtmerrie aandient. Hoe kan je als ex-bajeskant op nieuw een plaats verwerven in deze bikkelharde maatschappij? Gelukkig krijgt hij verdere steun van zijn raadsman die hem tot nu toe al zo degelijk heeft bijgestaan in hun gezamenlijke strijd om eerherstel. Meester Wicoff is bereid Michael in het team van zijn advocatenkantoor op te nemen. Ook al is hij zelf geen advocaat, wel is hij een ervaringsdeskundige. Daar kan een gedreven advocaat die gedurende zijn jarenlange beroeps carrière hard gevochten heeft tegen onrecht wel gebruik van maken. Nu Green eindelijk is vrijgesproken, kan het geen probleem opleveren dat hij in dienst treedt van een advocatenkantoor.

Omdat meester Wicoff overtuigd is dat iemand wat structuur

nodig heeft om te overleven binnen deze meedogenloze Amerikaanse gemeenschap, is hij bereid zijn ex-cliënt te ondersteunen. Ook op financieel gebied is er nog een en ander op te klaren. Een burger die zulk leed heeft ondergaan op basis van een justitiële blunder heeft recht op een vergoeding. Wicoff is gemotiveerd om ook op dit vlak de strijd aan te binden in de hoop het pleit te winnen.

De overheid is daarom bereid Green een behoorlijk aanbod over te maken. Als hij akkoord ging met het royale voorstel van 4,3 miljoen dollar, ofwel 3,2 miljoen euro, zou het dossier definitief geklasseerd kunnen worden. De overheid kan zich niet voorstellen dat haar zo mild uitgestoken hand door deze berooide armoelijder zou worden afgewezen. Toch is Green verre van enthousiast als het voorstel aan hem wordt overgemaakt. Hij twijfelt of hij het wel zal aanvaarden. Daarom vraagt hij bedenktijd. Uiteindelijk is hij ervan overtuigd dat geen enkele geldelijke vergoeding volstaat om het hem aangedane onrecht goed te maken. Zijn moreel leed valt niet in cijfers te begroten. Hij heeft uiteindelijk zoveel verloren. De levenskansen die hem zijn afgenomen kunnen hem nooit meer worden terugbezorgd. Zijn verleden is een trauma dat hij levenslang met zich zal moeten meeslepen. Hij lijdt er ook onder dat hij tijdens die lange hechtenis zijn kennissenkring totaal is kwijtgeraakt. Zijn moeder is overleden, zijn liefde van toen is hij kwijt. Zijn directe leefwereld is op korte tijd volledig ingestort en uiteindelijk zelfs definitief vernietigd. Ook al is hij nu fysiek bevrijd, op emotioneel en mentaal vlak blijft hij onherroepelijk een gevangene.

BLIJVEND SLACHTOFFER VAN POSTTRAUMATISCHE STRESS

Als je leven op die manier is verknoeid en je 27 jaar moet vechten om de maatschappij te overtuigen van je onschuld, blijf je hier logischerwijze onder gebukt gaan. Lichtzinnige buitenstaanders kunnen niet begrijpen dat deze man niet in staat is voluit van zijn herwonnen vrijheid te genieten. Waarom niet met open armen zo een uitbundige schadevergoeding in ontvangst nemen? De publieke opinie gaat ervan uit dat hij alleen al op basis van deze plots verworven rijkdom een compleet nieuw leven kan starten.